

מתניתין:

המודר הנאה מחבירו, ונכנס לבקרו בזמן מחלתו, עומד, אבל לא יושב.

ומרפאו רפואת נפש, אבל לא רפואת ממון. ובגמרא יתבאר מהי רפואת הנפש, ומהי רפואת ממון.

גמרא:

לט-א והוינן בה: במאי עסקינן?

אי בשנכסי מבקר אסורין על החולה, אם כן, אפילו כשהוא יושב נמי יהא מותר, שהרי המבקר מקיים את המצוה המוטלת עליו, והחולה רק ממילא נהנה.

אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר, אפילו עומד נמי לא! שהרי הוא נהנה בדריסת הרגל!

אמר שמואל: לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה. ומדובר במקום שנוטלין שכר על הישיבה אצל החולה, ואין נוטלין שכר על העמידה. ולכן, אם אינו רוצה ליטול ממנו שכר, מותר לבקרו דווקא מעומד, שהרי ממילא אין נוטלין על כך שכר, ואינו מהנהו בכלום. אבל אם מבקרו יושב ואינו נוטל שכר, נמצא מהנהו!

והוינן בה: מאי פסקא? למה יטלו שכר דווקא על הישיבה, ולא יטלו על העמידה? (113)

ומבארינן: באמת יש מקומות שהחמירו על עצמן שלא ליטול שכר אפילו על ישיבה, למרות שמותר ליטול על כך שכר, משום שלקיום מצות ביקור חולים — די בעמידה, אפילו הכי, כדי שלא יבאו ליטול שכר על העמידה, החמירו על עצמן שלא ליטול שכר אף על הישיבה. ובאותן מקומות מותר לבקר בין עומד בין יושב.

אלא הא קא משמע לן, בדרך אגב, דאף במקום שאין מחמירין על עצמם, ונוטלין שכר, על הישיבה — בעי, מותר למשקל שכר, אבל על העמידה — לא בעי אסור לו למשקל שכר.

ולכן שנה התנא "נכנס לבקרו עומד", משום שדבר זה מתקיים בכל מקום. אבל לבקר יושב, יש מקומות שאסור. דהיינו, במקום שאין מחמירין על עצמן בישיבה שלא ליטול שכר, נמצא שהחולה חייב בשכרו, וכשאינו נוטל ממנו כלום — נמצא מהנהו.

ואיבעית אימא, בכל ענין מדבר התנא, אפילו במקום שאין נוטלים שכר כלל, אלא שגזרו חכמים שלא יבקר כשהוא מיושב, בדרבי שמעון בן אליקים, שאמר בענין אחר: גזירה שמא ישא בעמידה.

הכא נמי, לכן אסור לבקרו מיושב, גזירה שמא ישא בישיבה יותר מצורך ביקור חולים, ונמצא שמהנהו שלא לצורך מצותו.

אבל בעמידה לא חוששים. שכיון שאתה מצריכו לעמוד, יש לו היכר, ולא ישתהה יותר ממצותו.

משכחת לה איפכא, דמותר לבקרו מיושב ולא מעומד, במקום שנוטלין שכר על העמידה, ואין

113. הביאור הוא לפי המפרש. ובריטב"א הגירסא "מאן פסקה", ופירש, דהא זימנין

שאינו נוטל שכר, אם כן, מאי שנא הוא, ומאי שנא בנו? אדרבה, מסתבר יותר שיהיה מותר לבקר את בנו של המודר מאשר את המודר עצמו, שהרי מבנו היה צריך לקחת שכר, ולא ממנו!

אמר לך שמואל: באמת מתניתין — בשנכסי מבקר אסורין על החולה מיירי,

אבל בכרייתא — מדובר בשנכסי חולה אסורין על המבקר.

מאי פסקא? מגין לו לשמואל לחלק בין המשנה לברייתא?

אמר רבא: שמואל — מתניתין קשיתיה לט-ב [הוקשו לו דברי משנתינו].

וכך הוקשה לו: אם מדובר במשנה כשנכסי חולה אסורין על המבקר, והטעם שמותר לו לבקר היינו משום שלא אדריה מן חיותיה, אם כן, מאי איריא דתני שמבקר עומד, אבל לא יושב? הרי גם ישיבה היינו חיותיה! שמע מינה שבמשנה מדובר דנכסי מבקר אסורין על החולה⁽¹¹⁵⁾.

אמר ריש לקיש: רמז לביקור חולין מן התורה — מניין?

עולא אמר: לעולם מדובר במשנתינו בשנכסי חולה אסורין על המבקר, וכגון⁽¹¹⁴⁾ דלא אדריה מן חיותיה [שלא הדירו מצורך חיו, ולא היתה כוונתו להדיר את חברו במקום שיש לו צורך לעצמו, על אף שחברו נהנה מכך בדרך אגב. עיין בר"ן!], ולכן מותר לבקר אף שנהנה בדריסת הרגל.

ומקשינן: אי הכי, אפילו יושב נמי יהא מותר!

ומתריצין: הא לצורך חיותיה אפשר בעמידה!

מיתיבי ממה ששינונו: חלה הוא — נכנס לבקר.

חלה בנו — שואלו בשוק.

בשלמא לעולא דאמר: בשנכסי חולה אסורין על המבקר, וכגון דלא אדריה מן חיותיה — שפיר. שהרי לצורך עצמו לא הדיר מחבירו הנאה, ולכן מותר לו לבקר. אבל לצורך חיי בנו יתכן שכן הדירו, על אף שגם בנו יוגבל על ידי נדרו, ואם כן — אסור לו לבקר, שהרי הוא נהנה בדריסת הרגל.

אלא לשמואל, דאמר שמדובר בשנכסי מבקר אסורין על החולה, והאיסור הוא בגלל המנהג לקחת על זה שכר, והוא מהנהג בכך

115. כתב הר"ן, שלענין הלכה קיימא לן כשמואל, ולכן כשנכסי חולה אסורין על המבקר, יכול לבקר אפילו יושב. אבל אם חלה בנו, לא יכנס לביתו כלל, אלא שואלו בשוק.

והיינו דוקא כשאדריה חולה למבקר, דאומדן דעתא הוא דמן חיותיה לא אדריה. אבל אם המבקר אסר על עצמו את נכסיו של חולה, לא

נוטלין שכר על הישיבה. עיי"ש. ואילו הרא"ש ביאר ששאלת הגמרא היא מדוע נקט התנא דוקא מקרה זה ולא אמר דין עקרוני שהדבר תלוי במנהג המקום על מה נוטלים שכר.

114. כתב הר"ן, שאין הכוונה שצריך שיאמר בפירוש שאינו מדירו מצורך חיו, אלא שבסתמא הכי הוא. וכך מוכח מהך דלקמן. עיי"ש.